

A Svédországi Magyarok rövid története

HUNSOR összeállítás

Magyarok Svédországban

Magyarország és Svédország - két egymástól távol eső ország, más-más gyökerek, eltérő hagyományok, identitástudat, történelmi sors és tapasztalat, s mégis oly sok apró kapocs a két nép, a két ország között. E szavakkal kezdődik a " Svédországi Magyarság 1956-ig" című könyv, amelynek 1999-ben került sor nyomtatására, s amelynek szerzője Szöllősi Antal, rövid de átfogó betekintést nyújt a Svédországi magyarság történetébe. Szöllősi Antal műve, aki nagy igyekezettel és szorgalommal gyűjti választott új hazájában mindazokat az adatokat, amelyek azt mutatják, a két nép - hol szükségből, hol józan racionalitásból vagy éppen közös politikai érdekből, gazdasági megfontolásból, de őszinte érdeklődésből és segítő szándéktól hajtva is - régtől fogva kereste az egymás felé, vezető utakat. Nem oly régen, az Ausztriai "Bécsi Napló", egy hosszabb cikket írt, amely igen jól részletezi a Svédországi magyarság történetét. Ennek fontosabb részletei, az írás értéke végett, ezen az oldalon most bemutatásra kerül, s így a HUNSOR tágabb olvasó táborának, és a világ szerteélő, magyar nemzettársainknak egyúttal, megadódik az alkalom, a Svédországi magyarság történetének a megismerésére.

"A Bécsi Napló egyik korábbi számában (XX.évf. 4.) megpróbáltam felvázolni az északi/svéd migráció történetét, feltételeit és ezeknek a kutatásban elfoglalt jelentését próbálom bemutatni: miképpen illeszkedtek be a magyarok a korábban bemutatott keretben, milyen személyi és közös stratégiát dolgoztak ki, hogy emigrációs célkitűzéseiket - nyugodt és harmonikus élet kialakítását maguknak és családjuknak - meg tudják valósítani. Egy további kérdés, mi volt ebben a stratégiában - más csoportokkal összetéve - speciálisan magyar. Egy sajátosság már önmagában az is, hogy pl. az 1956-os hullámban érkezők közül szinte alig voltak olyanok, akik már hazájuk elhagyásakor Svédországot választották célországnak. Hogy mégis odakerültek, az csak egy bizonyos, kedvező gyakorlati körülménytől - egy éppen Ausztriában tartózkodó svéd delegáció jelenlététől - hozható összefüggésbe.

Hogy mennyire volt az északi szubkontinens megfelelő "új haza" a magyarok számára, az csak jóval később bizonyosodott be. A nagy menekülő hullámokat befogadó Svédország különböző értékeket képvisel bevándorlok számára, amelyekhez az egyes csoportok más és másképpen viszonyultak: pl. lakáskultúra, a munkapiac, a munkához való viszony, képzési lehetőségek, egyesületi élet, szabadidő-kihasználás, az éghajlat, a természet, az itt élő emberek magatartása (visszavonultság, szótlanság, tárgyilagosság, racionalitás, a konfliktusok kikerülése, komolyság, és szorgalom, stb.) az egyik oldalon majd a legtágabb értelmébe vett bevándorló politika (az ebből eredő előírások, engedmények vagy éppen megszorítások) a másikon. A magyarok számára a svéd társadalom adta értékek közül a biztonság és az életszínvonal látszott a legfontosabbnak. Egy bizonyos: a legtöbb Svédországba került magyar számára a megélhetés nem volt probléma - nemcsak privilegizált 1956-osok, hanem a későbbiek számára sem. Előjáróban már is megemlíthető, hogy a magyarok, sok más európai bevándorló nemzettel összevetve, a "jobban sikerültek" kategóriájába kerültek, vagy dolgozták fel oda magukat.

Az előző cikkben említett bevándorló kultúrák kutatása a magyarokra is kiterjedt. A viszonylag nagyságú 1956-os kategória pl. a korán felkeltette a kutatók érdeklődését és már 1966-ban megjelent egy alapos szociológiai felmérés pozitívan értékelve a magyaroknak a svéd társadalomban elfoglalt helyét. Az író, újságíró Hámori László - aki a háború alatt került ki Svédországba - több cikkében adott jelentést a magyarság jelenlétéről. Nem csekély számú és értékű de nehezen hozzáférhető, egyetemi (főleg a humanisztika tárgykörén belül, pl. nyelvészet és történelem, néprajz, stb.) szemináriumi dolgozat is foglalkozott a magyarok életsorsával és kultúrájával és maguk az egyesületek

készítettek felméréseket. Az 1980-as évek elejétől e sorok írója is bekapcsolódott a bevándorló kultúrák kutatásába, ami a magyarság még alaposabb megismerését is elősegítette. Amint a bevándorló kultúrák mindinkább a kutatások fókuszába kerültek, megszületett az első komolyabb munka: a történész Anders Svenssontól, aki a 1956-ban érkezett magyarok befogadásáról (az akkor érvényben lévő bevándorló politika szerint) írt disszertációt.

1990-1992-ben egy nagymértékű felmérés "Életfelfogás, vallás és értékrendszer egy bevándorló kultúrában" történt, amelyek során 510 mélyinterjút készítettek magyarokkal a vallásszociológus professzorasszony Eva H. Hamberg vezetésével. A munka sajnos még nem látott napvilágot. Mivel a szerző megtisztelt kézírata egy példányával, a későbbiekben visszatértek erre a fontos feltérképezésre. 1997-ben jelent meg "Az állampolgárság felé" című könyvem, amiben az egyik részletesen kutatott csoport a magyarok. Nem régen kerültem kapcsolatba Lajos Attila történésszel, aki doktori munkájában a svédországi magyarok történelmének, mai identitástudatának és életkörülményeinek kutatására szentelte magát a délsvéd Växjö város egyetemén. Az említett kutatási intenzitás, noha több minden nem került itt megemlítésre, világosan mutatja, hogy a svédországi magyarság kutatása felzárkózott a migrációs kutatás első vonalába. Ennek nem csak svédországi perspektívából van jelentősége, hanem meggyőződésem szerint eredményeivel, tapasztalataival és módszereivel hatással lehet az összmagyar diaszpóra közelebbi megismerésére is. Ebben az összefüggésben megemlítendő Szöllösi Antal svédországi magyar adattára is, aminek gyarapítására lankadatlan önzetlenséggel gyűjt honfitársunk minden svéd/magyar vonatkozású dokumentumot ezzel segítve a magyarokkal kapcsolatos kutatások minden fajtáját.

A második világháború előtt kevés magyar (diplomások, muzsikusok, menekülő szociáldemokraták) tartózkodott Svédországban, de a háború végezetével majd az azt követő magyar kommunista hatalomátvétel után egyre nő az idekerülők száma. Többek között az ún. Bernadotte akcióval több száz magyar került Svédországba így menekülve meg a haláltól német munka- és koncentrációs táborokból. Egy nagyobb magyar kontingens érkezett 1947/1948-ban, amikor, főleg Felső-Magyarországon, munkáért toboroztak svéd erdő és mezőgazdaságba. Ezek túlnyomó része menekültjogot kért szerződésük lejártakor. A kb. 1000 személyt számláló csoport sorsáról nagyon keveset tudunk, mivel ezek teljesen szétszóródtak különböző gazdaságokba az ország déli és középső részén. A legnagyobb és egyben a legegységesebb magyar kategória, kb. 7000 személy, 1956-ban és 1957-ben érkezett: jól képzettek, fiatalok, főleg urbánus környezetből. Ezután a magyar bevándorlás folytatódik, évente kb. 300 személlyel egészen 1989-ig. Az 1980-as években több ezer erdélyi magyar is érkezett Svédországba, kik új színfoltot jelentettek az itteni már különben is heterogén magyar diaszpórában. Hány magyar van Svédországban. A kisebbségi csoportok, bevándorlók számontartása országonként változik állampolgárság, a tartózkodási engedély minősége, a köznyelvűség, a vegyes házasságból született gyermekek stb. kezelése szerint. A svéd bevándorlási statisztika szerint 1994. december 31-én kb. 27.000 magyar (beleszámolva a vegyes házasságokban született gyermekeket is) tartózkodott Svédországban. Ebben nincsenek azok a magyarok, akik csehszlovák, jugoszláv, román és más, nem magyar útlevelel kerültek be az országba. Ezek száma kb. 5000-re tehető. A magyarság nagyobb része a főváros és a nagyvárosok területén élnek és foglalkozásbeli, demográfiai struktúrájuk nem tér el lényegesen a svédektől. Több a szakmunkás/munkás és vállalkozó mint a svédek körében, ugyanakkor nagyobb a vállalkozók és a diplomások száma az országos átlagnál.

Köztudomású, hogy a különböző országokban élő magyarjaink sok mindenben eltérnek egymástól, milyen változatos képet nyújtanak egyénileg, vagy csoportosan: felfogásuk, világnézetük, értékrendszerük tehát országonként más. Ebben szerepe van a befogadó országnak a magyarokkal szemben tanúsított magatartásának is. Ez feltehetően jobb Svédországban, mint pl. Svájcban. Mindehhez még hozzá kell tenni, hogy vannak ellentétek minden befogadó országban a magyar csoportosulások között. Vannak azonban általános, a migrációból fakadó tényezők is: ilyen az elzártság, az adminisztratív kompetencia nélkülsége (a hatóságokkal való hiányos kapcsolat és ebből eredő hátrányok), a sokszor szinte neurotikus érzékenység, a kibontakozás feltételeinek ilyen vagy olyan okból való hiánya és az ebből származó kisebbségi komplexus (olykor éppen

ennek az ellenkezője), a személyi sérelmek és megbántások, a fel nem dolgozott érzések és indulatok, a múlt értékelése és mindenekelőtt a hovatartozás zavara, az identitás, amit részletesen elemzünk. Mindez olykor nyugtalanságot, egyfajta, a gyökértelenségből fakadó egyensúlyhiányt eredményez. Egy elkülönülést okozó tényező valamilyen magyar egyesületbe való részvétel vagy azon való kívülállás. Minderre van példa a svéd/magyar közösségben is, ami sokszor elválasztja az 1956-kategoriát a később érkezettekétől. Mint a legtöbb befogadó országban, Svédországban is kikristályosodott egy nemzeti jellegű egy liberális/kozmetopolita csoportosulás. Az ezek közötti ellentétek mindmáig észlelhetők. Minden diaszpórán belül ugyanígy mutatkoznak meg az ideológiai vagy gazdasági jellegű megosztottság szimptomái. A magyar valóság helyes megítélésének ellensúlyozására megemlítendő mind az összetartás, mind a szolidaritás példáját is segítő akciók tömege (főleg a kárpát-medencei, nem magyarországiak felé), egymás önzetlen segítése. Itt említhető meg az impozáns stockholmi Magyar Ház (amit azelőtt a stockholmi helyhatóságoktól béreltek) kollektív, megvásárlása 1998-ban, ami a svédországi magyar összefogásnak szép példája.

A magyar jelenlét Svédországban, sok más nációkkal összevetve, nem nagyon érzékelődik a svéd társadalomban. A magyarok az elmúlt évtizedekben mindinkább belenőttek, beleilleszkedtek, egyesek beleolvadtak, míg mások csak "funkcionálisan" integrálódtak a társadalom különböző szférájába. A bűnözésbeli magasabb arányuk (1070-es) években élén járt a akkora felnőtt gyökértelen ifjúságból kitevődve - ezt a szerepet később más bevándorló csoport vette át) elfelejtődött. Úgy könyvelnek el minket, mint Európa egyik nációja a sok közül. 1956-os szereplésünket a zsarnokság kihívásával mind a mai napig nem felejtette el a svéd népesség és az 1089-es változások is igen pozitívan benne vannak a skandináv kollektív emlékezetben. A szociológusok által olykor összeállított "bevándorló piramis" (melyik nációt érzik a svédek közelebb vagy távolabb magukhoz) közepén vagy felső felén foglalunk helyet - nem annyira eredményeinkért vagy ezek hiányáért, hanem azért mert nem nagyon ismernek bennünket. Értékelésünkben két tényezőnek van mindig tudatos szerepe: ez egyik az, ha valami esemény történik Magyarországon, másik pedig kimagasló magyar személyiségek szerepe, akikből a legtöbb a svéd ismer valakit vagy valamit. Kronológiai sorrendben a következőket említeném meg különösebb rangsorolás nélkül: Bárány Róbert, Szent-Györgyi Albert, Hevesy György, Riesz Marcall, Klein György, Diczfalussy Egon, Ernster László és Kalós Pál valamennyi világhírű tudós. Nagyszámban vannak Svédországban ismert mérnökök, építészek, zenészek, zeneszerzők, írók, költők, fordítók, sportolók, vállalkozók, akik amellett, hogy a svéd társadalom is sajátjának tekinti őket, mégis nagyban öregbítik a magyarság és Magyarország jó hírét. Van persze arra is példa, hogy egyesek tudatosan elhallgatják magyar származásukat, de ez valóban csak kivétel. Hogy nem nagyon vagyunk emlegetve, egyes svédek azzal magyarázzák, hogy igen közel állunk egymáshoz, tehát nem vagyunk eltérők. A munkanélküliség a magyarok között az országos átlag alatt van, viszont ennél magasabb a korai nyugdíjasoké és az egészségi állapotunk sem éri el a az országos átlagot. Ez nem egyedi jelenség, így van legtöbb bevándorló csoportnál is, ami aláhúzza azt a megállapítást, hogy a diaszpóra sokszor elfárasztja és elkoptatja az embereket.

A beilleszkedés gazdasági vonatkozásban jól megvalósult: 90%-a már 1963-ban elégedett volt sorsával. Arra is van adatunk, hogy ebben az időben a magyarság több mint 80%-a segítette otthoni hozzátartozóit ajándékokkal vagy pénzküldeményel évi kb.2-3000 koronás nagyságrendben. Egy 1982-es stockholmi statisztikai felmérés szerint anyagiakban a németek mellett a magyarok voltak valamennyi bevándorló csoport között életszínvonalban az élvonalon. A magyarság nagyobb arányban lakik családi házakban az országos átlagnál. A magukkal hozott magasabb képzés színvonala még fokozódott az idők folyamán. Az első tíz évben sok magyar csatlakozott valamilyen magyar jellegű egyesülethez, de az 1960-as évek közepétől (részben az akkor kezdődő rendszeres hazalátogatás következtében) változik a kép, amiben szerepe van a svéd egyesületi életben való részvételnek is. A magyarok szervezkedési rátája elmarad a legtöbb bevándorló csoport átlagától. Az 1960-as évek végén közel 60 egyesület volt, amelyet vallási jellegű csoportosulások és sportklubok is tartoztak. Az egykor kifejezetten politikai jellegű egyesületi élet az évtizedek folyamán egyre inkább kulturális és vallási jellegűvé vált. Az utóbbi évtizedekben az egyesületi munka nagyrészt egyet jelent az ismeretterjesztő, vagy tudományos és szépirodalmi jellegű előadásokkal, gyakran

messziről meghívott előadókkal. 1973-ban megalakul a svéd mintára az Országos Szövetség, amely ma 5200 személyt foglal magába. Az egyesületi élettel kapcsolatban meg kell említeni, hogy mind a mai napig példamutatóan van megszervezve a fiatalsággal való törődés az 1997-ben alapított "Anyanyelvünk" alapítvány is eredményes munkáról számol be. Az évtizedek során ingadozó egyesületi élet, úgy látszik, revitalizálódott az elmúlt időben: 1988-ban közel 1300 magyar rendezvény (ideszámítva az egyházak működését is) volt Svédországban. Van remény arra is, hogy a rendszerváltás óta szorgalmazott nagymúltú stockholmi Magyar Intézet igen hosszú szünet után megkezdi működését.

A magyar családi élet egyre inkább a nyugat-európai modell követi, amit kései házasságkötés és a kevés gyermek, egy vagy kettő jellemez. Ezelőtt 20 évvel a magyar családok nagyobbak voltak az országos átlagnál azzal, hogy magukba foglaltak több generációt. Ebben az időben a válások aránya sem érte el, mint mára, az országos átlagot. Az 1990-es évek elején a házasságoknak a több, mint a fele vegyes házasság volt és a 70%-ban a férfi volt magyar a nő pedig svéd. A magyar nők inkább magyar férfiakhoz húzódtak.

Mennyire magyar jellegű az élet a magyarok között Svédországban? Le kell szögeznünk, hogy valamiféle "magyar bevándorló kultúráról" mint ahogyan van észt, finn kurd, török, csilei, iráni, délszláv. „bevándorló kultúra” is ezek valamilyen megfogható jellemzővel: kommunikációs rendszer, bizonyos foglalkozási ágakban való dominancia, lakóhely-koncentráció, nagycsaládok, etnikus manifesztációk a befogadó társadalom felé, stb.) nem lehet beszélni, mint pl. az USA több nagy városában. Ennek magyar viszonylatban sem a mennyiségi (legkevesebb 50 000személy, akik fizikai közelségben is élnek egymáshoz), sem a minőségi feltételei nem voltak megadva. A magyar egyesületek kulturális tevékenysége biztosította mindenesetre a nemzeti kultúra bizonyos jegyeinek és értékeinek továbbélését (nyelvhasználat, nemzeti ünnepek, megemlékezések, nemzeti jellegű kulturális programok). Ugyanakkor nagyon sok család ápolja az óhazához kötött kapcsolatokat és a családi hagyományokat: névnapok, nagy ünnepek, megtartásait magyar módra. A legerősebb magyar tradíció legtávolabbi él - mondhatni, nem meglepetésszerűen - az étkezési szokásban: ételféleségek, ételanyagok, fűszerek és az ételek készítménye. Mindezt segíti a magyar éttermek és a magyar élelmiszerüzletek viszonylag nagy kínálata.

A többségi társadalomba való integrálódást többféleképpen lehet megközelíteni, egyebek között úgy, ahogy Eva H. Hamberg professzor tette. Fenn említett munkája egy nemzetközi kutatókeretben történt (The World Values Systems Study Group), amelyben több európai ország mellett Svédország és Magyarország is részt tett/vesz. Ezzel a svédországi magyarok tulajdonoságai összehasonlíthatók mind a svédekkel és magyarországi magyarokéval. A kutatás tehát 510 sok részletre kiterjedő interjúra épült. Az adatközlők szociológiai módszerrel történő kiválasztásánál csak 20 éven felüliek vettek be, akik legalább 10 évet töltöttek el Svédországban. Igen fontos megemlíteni, hogy csak magyar, vagy előzőleg magyar állampolgárok szerepelnek a kutatásban. Többek között megkérdezték az adatközlők véleményét a társadalmi és gazdasági erkölcsről. A dolog megértéséhez tartozik, hogy a svédek általában szigorúbbak ezekben a kérdésekben, mint a közép-európaiak. A protestáns államvallás mind a modern időkig megőrizte azt a luteránus értékrendszert, amelyben pl. a munka és a munkához való viszony egy központi, szinte már identitást is alakító tényező. Ugyanilyen szerepe van a kollektív értékekhez való viszonyoknak és az egymáshoz való szolidaritásnak is. A család különböző fajtáit sokan még ma is szigorúan veszik Svédországban. Ilyen pl. a adócsalás. Az értékrendszerkutatásból világosan kiderült, hogy ezeket a szigorú svéd értékeket, sok más tulajdonsággal együtt, a magyarok túlnyomórésztben átvették. Ugyanez mondható a gyermeknevelésről is, ami korábban élesen elválasztotta a magyar és a svéd családokat egymástól, vagy a szabadidő kihasználásának hagyományos módjáról, valamint a nagyméretű ország gazdag és változatos természetéhez való őszinte megbecsülés viszonyáról.

Az 1990-es évek első felében a svédországi bevándorlóknak az állampolgársághoz (mind az eredeti, mind a svéd) való viszonyát kutattam mindenekeelőtt az állampolgárságváltás szemszögéből. A kutatásban a törökök, chileiek, és irániak mellett, mondhatnám

természetesen, felvettem a magyarokat is. Az állampolgársághoz való viszony sokrétű és egy állampolgárság értékelésében elsősorban az előnyök és a hátrányok szerepének, de ugyanakkor nagy a jelentősége az érzelmi komplexusnak, a hovatartozásnak is, tehát olyan tényezőknek, amelyek telibetalálják az identitást azáltal, hogy kényszerítik az állampolgárság cserélőket az állásfoglalásra, azaz hogy (az állampolgárság gyakorlati értékén túlmenően) mely országgal vállalják a szolidaritást, hovatartozónak érzik magukat. Mind a négy említett csoport több száz állampolgársági kérvényét néztem át (ahol ezek az emocionális kérdésekre is szerepelnek) és több interjú készítettem minden kategóriával. Az identitás kérdése valamilyen formában szinte kivétel nélkül latba esett. A kiértékelés alapján az identitási tényezők jelentőségére röviden a következőket tudtam megállapítani. Mind a négy csoportban voltak, mint közös, mind eltérő vonások. A magyarok egy tekintetben különültek el leghatározottabban a többi három csoporttól: a svéd állampolgárságot a lehetőség szerint a leggyorsabban megkérvezték és túlnyomó részben praktikus tényezőkkel (biztonság, utazási lehetőségek, előnyök a munkapiacra, a politikai életben való részvétel lehetőségei, stb.) indokolták és az érzelmi racionalizálták: röviden, nem tartották az állampolgárság-cserét, határozottan szemben a többi három csoporttal, identitásbeli konfliktusnak. Nem túlzott tehát az a megállapítás, hogy a hétköznapi értelemben vett svédországi magyar identitás, sok más bevándorló csoporttal összehasonlítva, gyenge és ingadozó. Ennek a ténynek a megállapítása önmagában is nagy jelentőségű, de még fontosabb (lenne) - főleg összmagyar vonatkozásban - az identitást (és velejáróként ennek alakulását, megtartását vagy elhalványulását) kialakító tényezők alapos feltérképezése, mint nemzetközi önismeretünknek egyik feltétele.

Az alábbiakban rövid kísérletet teszek a jelenség svédországi okfejtésére. Ismereteink szerint a magyar diaszpóra jellege, magatartása, értékrendszere és világnézete minden befogadó társadalomban másképpen alakult. Ez természetes, szinte logikus. Egyrészt belső fejlődésén keresztül (elsősorban az anyaországhoz való viszonyon keresztül), másrészt pedig a befogadó társadalommal való együttélés során azok intézményrendszerek (kulturális, politikai, kisebbségpolitikai, szociológiai stb.) ráhatásai következtében. Milyen tényezők hatottak a svédországi magyar diaszpóra jellegére? Elsőként megemlítendő, hogy a magyarság Svédországban nem a lakossággal, hanem elsősorban magával a társadalommal és annak értékrendszerével azonosult, elfogadta a neutrális és türelmes jóléti állam vívmányait a jogokkal és a kötelességekkel: a liberális és erősen modernizált, kozmopolita Svédország nem riasztotta az odakerülőket nacionalizmussal és az idegenekkel szemben elfoglalt álláspontja nemcsak hivatalos volt, hanem a népesség által is elfogadott. Következésképpen nem volt különösebb visszatartó tényező ezzel a társadalommal való azonosulás kérdésében. Részben ebben a megvilágításban kell tolmácsolni a fenti magyar önazonosulási eredménybemutatást. A kérdést úgy is fel lehet vetni, hogy milyen fokon tartja magát magyarnak a svédországi magyarság? Bíró A. Zoltán csíkszeredai szociológus találó megfogalmazása szerint az identitás az "igazodás" kérdése. Annak a fókuszának a kiválasztása, amely az életvitelt és a gondolkodást egyik vagy másik irányba tereli. E tekintetben a svédországi magyarság fókusza tehát maga a befogadó ország, Svédország volt és nem az akkori kádári gulyáskommunista Magyarország (vagy Titoi Jugoszlávia, vagy Chaucescu Romániája..). Ennek megértéséhez megkockáztatjuk a következő feltevést is. Sok más menekültet produkáló ország talán sohasem kezelte olyan mostohán ("aki nincs ellenünk, velünk van" retorika ellenére sem) emigránsait, mint a szocialista Magyarország - valószínű, még más szocialista ország sem. Pl. a görögök, chileiek, perzsák, stb. minden ideológiai és politikai konfliktus ellenére tartották a és tartanak valamilyen dialógust honfitársaikkal és ezzel a jövőbe vetett bizalommal nyitva hagyva az egyesülés vagy az összetartozás lehetőségeit. Ebben az összefüggésben jelentősége lenne annak közelebbi kiderítése is, hogy miképpen alakult az egyes befogadó országok magyar köreiből a honvágy érzése az idők során.

Befejezésképpen az a kérdés is feltehető, hogy van-e a svédmagyarságnak valamilyen specifikuma? A fentiekből kiderül, hogy a válasz igenlő.

A svédmagyar a magaválhozott és megtartott jegyeknek (nemzeti öntudat, nyelv, származás, megörökölt történelem, alkalmankénti összefogás, az óhazával való kapcsolattartás), valamint északi társadalom és környezetnek (mindkettő sokban eltér a

közép-európaiktól) egy bonyolult, de mindenképpen kimutatható ötvözeté."

Írta Dr. Szabó Mátyás

A HUNSOR összeállítása

források: Bécsi Napló, Svédországi Magyarok 1956-ig" című könyv